

Wiesław Łukawski

Ośrodek Badawczy Adwokatury

Palestra 32/11-12(371-372), 150-156

1988

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

natychmiast wykonalne i nie przysługuje od nich żaden środek odwoławczy.

Jedyny wyjątek łagodzący przewidziany w tych przepisach o u.s.p. dla adwokata to tylko to, że nie może on być ukarany karą porządkową pozbawienia wolności (art. 47), natomiast wszystkie inne postanowienia przepisów o policji sesyjnej stosują się do adwokatów w całej rozciągłości, a zatem również i przepis art.46 stanowiący, że ukaranie karą porządkową nie uchyla odpowiedzialności karnej i dyscyplinarnej za ten sam czyn. Adwokat może więc być ukarany za ten sam czyn nawet trzykrotnie w trzech różnych postępowaniach: porządkowym, karnym i dyscyplinarnym. Może to mieć miejsce wtedy, gdy naruszenie wolności słowa przekroczy granice immunitetu określone w art.8 prawa o adwokaturze (a więc przykładowo, jeżeli będzie to obraza sądu „ukarana” zarówno w trybie policji sesyjnej, jak i objęta następnie publicznoskargowym aktem oskarżenia).

Należałoby *de lege ferenda* postulować uchylenie tych przepisów w odniesieniu do adwokatów — jako sprzecznych z zasadą immunitetu, chroniącego przecież tak niezbędny element wymiaru sprawiedliwości, jakim jest wolność słowa obrońcy czy pełnomocnika — i poddanie ewentualnych naruszeń tej wolności wyłącznie orzecznictwu dyscyplinarnemu. Wniosek ten jest tym bardziej uzasadniony, że kar porządkowych w ramach policji sesyjnej nie stosuje się m.in. do prokuratora, co jest w pewnym stopniu naruszeniem równości stron. Nawet żołnierz w czynnej służbie wojskowej, a także osoba odbywająca zasadniczą służbę wojskową w obronie cywilnej są pod tym względem w lepszej sytuacji od adwokata, bo jeśli popełnią czyn z kategorii wyżej opisanych, to sąd — zamiast wymierzenia kary — zwraca się do właściwego dowódcy ich jednostki wojskowej o zastosowanie środków przewidzianych w przepisach wojskowych.

Przepisy prawa o ustroju sądów powszechnych powodują, że immunitet adwokacki nie jest immunitetem pełnym i w pewnym sensie pozostają one w teleologicznej sprzeczności z prawem o adwokaturze, odmiennie regulując sytuację adwokata w razie naruszenia przez niego wolności słowa i pisma w postępowaniu przed sądem.

WIESŁAW ŁUKAWSKI

ÓŚRODEK BADAWCZY ADWOKATURY

1. Naczelna Rada Adwokacka powołała w 1973 r. jedyną w swoim rodzaju i niepowtarzalną instytucję (i to nie tylko w skali krajowej), która otrzymała nazwę: Ośrodek Badawczy Adwokatury.

Celem Ośrodka jest inicjowanie i prowadzenie prac naukowych dotyczących zagadnień ustrojowych adwokatury oraz wykonywania zawodu adwokata, badanie dziejów adwokatury, opracowywanie i wprowadzanie w życie programu i nowoczesnych metod doskonalenia zawodowego adwokatów, prowadzenie badań z zakresu współdziałania adwokatury z organami

wymiaru sprawiedliwości, analiza i pomoc w rozwoju pozazawodowych zainteresowań i działalności adwokatów w dziedzinach społecznie wartościowych oraz działalność wydawnicza.

Pieczę nad Ośrodkiem sprawuje każdorazowy prezes Naczelnej Rady Adwokackiej. Rada Programowa została przekształcona w Radę Naukową, której przewodniczy adw. Witold Bayer.

Inicjatorem, twórcą i pierwszym kierownikiem OBA w latach 1973—1984 był adw. Witold Bayer. Naczelna Rada Adwokacka w dniu 26 lutego 1984 r. wyraziła uznanie i szczególne podziękowanie adw. Witoldowi Bayerowi za ogromny wkład różnych inicjatyw i ogromnej pracy, dzięki którym Ośrodek spełnił i spełnia nadal znaczącą rolę w rozwoju adwokatury. Naczelna Rada Adwokacka uznała, że adw. Witold Bayer swą działalnością w Ośrodku Badawczym Adwokatury dobrze zasłużył się Adwokataturze Polskiej.

W latach 1984—1987 kierownikiem Ośrodka Badawczego Adwokatury była adw. Jadwiga Rutkowska, a od roku 1987 dyrektorem OBA jest adw. dr Wiesław Łukawski.

W podjętych pracach przez OBA na plan pierwszy wysunięta została sprawa dotycząca opracowań z zakresu historii adwokatury, mających na celu ułatwić poznanie roli, osiągnięć i zadań zawodu. Do ożywienia badań nad historią adwokatury przyczynił się rozwój prac nad „Słownikiem Biograficznym Adwokatów Polskich”. W Słowniku zgromadzone zostały różnorakie dane biograficzne o zmarłych adwokatach, którym można przypisać wybitne osiągnięcia na polu pracy zawodowej, naukowej, społecznej, politycznej, literackiej itp. Biogramy adwokatów zmarłych do roku 1918 zostały zamieszczone w I tomie, który ukazał się już w całości (5 zeszytów). Drugi tom Słownika obejmujący biogramy adwokatów zmarłych do roku 1945 jest w stałym opracowaniu (pierwszy duży zeszyt tego tomu ukazał się w lipcu b.r.). Przewidziany jest do wydania również trzeci tom, obejmujący biogramy adwokatów zmarłych po wyzwoleniu, a więc w okresie Polski Ludowej. Pracami tymi kieruje adw. dr R. Łyczywek. Zebranie omawianych danych o działalności wybitnych w historii adwokatów polskich stanowi niewyczerpane źródło doskonalenia koncepcji dotyczących funkcji zawodowej, społecznej i narodowej adwokatury.

Staraniem OBA rozpoczęto w 1976 r. publikację pierwszej serii zbiorowej pracy pt. „Szkice z dziejów adwokatury polskiej”. Szkice te ukazują się również pod redakcją adw. dra R. Łyczywka. Seria druga i trzecia Szkiców ukazały się w 1978 r. i w 1983 r. Przygotowywana jest seria czwarta.

Sesje historyczne adwokatury obejmowały swoim zakresem zarówno tradycje adwokatury jak i historie adwokatury w różnych okresach. Ostatnia sesja odbyła się w roku 1982, a jej tematem była „Adwokatura polska w latach 1939—1945”.

Staraniem Sekcji historycznej OBA powstało Archiwum Adwokatury, tj. zbiór dokumentacji źródłowej niezbędnej do prowadzenia prac badawczo-historycznych.

Z opracowań monograficznych wykonanych na zlecenie OBA zasługują

na uwagę następujące opracowania: „Strój urzędowy adwokata — zarys historyczny”, „Układ terytorialny izb adwokackich w latach 1918-1983” i „Adwokaci w Sejmie i Senacie II Rzeczypospolitej”. W związku z tą ostatnią pracą przygotowano biogramy 114 posłów i 50 senatorów, którzy byli adwokatami.

Dużą uwagę przykładają OBA i nadal przykładają do pełnego opracowania bibliografii adwokatury polskiej. Dotychczasowe znaczące opracowania pozwalają przyjąć, że adwokaci byli autorami co najmniej 1200 opracowań naukowych wydanych w latach 1918-1939 i nie mniej niż 1800 opracowań naukowych opublikowanych w latach 1945-1986.

W 1975 r. zostało utworzone Muzeum Adwokatury Polskiej* jako jednostka organizacyjna Ośrodka Badawczego Adwokatury. Muzeum jest instytucją o charakterze naukowo-badawczym i oświatowym. Gromadzi, przechowuje, konserwuje i udostępnia dobra związane z adwokatami polską, prowadzi badania naukowe i działalność oświatową w tym zakresie, a także współdziała z instytucjami, organizacjami i stowarzyszeniami o podobnych celach. Siedzibą Muzeum jest Warszawa. Zbiory Muzeum stale się powiększają, a każda z urządzanych wystaw czasowych wzbogaca również zbiory Muzeum. Pierwszym kustoszem był Henryk Kadler. Obecnie dyrektorem Muzeum jest kustosz dr Andrzej Stoga.

W zakresie ogólnych prac badawczych w pierwszym okresie uwaga skupiona została przede wszystkim na zagadnieniach związanych z działalnością zawodową adwokatów. W wyniku bardzo starannie przeprowadzonych badań i opracowań o charakterze socjologicznym OBA wydał książkę adw. dra Kazimierza Askanasa pt. „Warunki wykonywania zawodu adwokata”. Autor zastosował kryteria socjologiczne do badania takiego zawodu jak adwokatura.

Z prac o charakterze socjologicznym należy także wymienić znaczące opracowanie teoż adw. dra K. Askanasa na temat „Emeryci i renciści w adwokataturze”.

Ośrodek Badawczy Adwokatury prowadził badania nad skutecznością działań adwokatury w systemie prawa PRL. Współpracował on przy opracowywaniu tematów związanych z tajemnicą zawodową adwokata, z udziałem kobiet w organach samorządu adwokackiego, z udziałem kobiety w zawodzie adwokata, z higieną pracy zawodowej i ochroną zdrowia adwokata, z ergonomiczną analizą pracy adwokata, wreszcie z postępowaniem technicznym w pracy zawodowej adwokata.

Ośrodek prowadził też badania empiryczne w cyklu badawczym nt. „Adwokat w opinii społecznej”. Dotyczyły one opinii o adwokatach w trzech środowiskach zawodowych: sędziów, prokuratorów i dziennikarzy. Dr M. Kozłowska opracowała wypowiedzi tych 3 grup zawodowych, których działalność wywiera bezpośredni lub pośredni najsilniejszy wpływ na kształtowanie się społecznej opinii o adwokatach. Opracowanie to daje podstawę do przyjęcia, że zawód adwokata jest zawodem najwyżej cenionym spośród wszystkich zawodów prawniczych.

* Muzeum Adwokatury Polskiej mieści się w Warszawie przy ul. Lekarskiej 7 i czynne jest w środy i soboty w godz. 10-14.

2. Najdonioślejszym wydarzeniem dla OBA w roku 1986 była sesja naukowa pt. „Adwokatura polska w służbie nauki prawa”, która odbyła się pod patronatem Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego. Sesja spełniła swoje zadanie w zakresie przedstawienia twórczości naukowej i działalności naukowo-dydaktycznej adwokatów polskich w okresie od 1918 do 1985 r. oraz uwypuklenia roli adwokatów i samorządu adwokackiego w utrzymaniu więzi między zawodem adwokata a nauką prawa. Przedmiotem badań sesji było prawo cywilne i prawo karne. Komisji Prawa Cywilnego przewodniczył doc. dr hab. Józef Okolski, prodziekan Wydziału Prawa i Administracji UW, a Komisji Prawa Karnego — adw. dr Tomasz Majewski. Uroczystego otwarcia Sesji dokonał prezes NRA adw. dr Kazimierz Łojewski, wprowadzając zebranych w zagadnienia związane z sesją i nauką. Zasadniczą prelekcję nt. „Praktyka adwokacka a nauka prawa” wygłosił adw. dr K. Łojewski.

Na prelekcję „Adwokaci w dziejach Uniwersytetu Warszawskiego” złożyły się dwa opracowania: adw. dra H. Izdebskiego i adw. dra J. Okolskiego.

Sesji towarzyszyła Wystawa dorobku naukowego adwokatów. Słowo wstępne na temat wystawy wygłosił adw. dr W. Łukawski, który poinformował zebranych, że przeprowadzone badania pozwalają przyjąć, iż w latach 1918-1939 opracowań naukowych adwokackich było nie mniej niż 1200, a adwokatów, którzy prowadząc praktykę zajmowali się pracą naukową, nie mniej niż 200. W okresie zaś ostatniego czterdziestolecia opracowań jest nie mniej niż 1800, a adwokatów, którzy zajmowali się pracą naukową, nie mniej niż 250.

Na omawianą sesję naukową wpłynęło 45 opracowań, które bez mała w całości zakwalifikowane zostały do druku. Nadesłane prace były przedmiotem żywej dyskusji w Komisji Prawa Cywilnego i Komisji Prawa Karnego. Na uwagę zasługuje również ostatni referat wygłoszony na sesji przez adw. dra Stefana Kosińskiego z Krakowa pt. „Adwokaci w dziejach Uniwersytetu Jagiellońskiego”.

Ocena sesji przez Naczelną Radę Adwokacką — zarówno pod kątem treści merytorycznych jak i pod kątem organizacyjnym i zainteresowania sesją uczestników i gości — była bardzo pozytywna. Również pozytywną ocenę wyrazili przedstawiciele Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego.

Po zakończeniu sesji Prezydium NRA, dziękując adw. Witoldowi Baye-rowskiemu i kierownikowi OBA adw. Jadwidze Rutkowskiej oraz przedstawicielom Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego za ich duży wkład w zorganizowanie sesji, stwierdziło w podjętej uchwale, że „wysoki poziom naukowy tej sesji oraz interesująca tematyka przyniosły chlubę adwokaturze polskiej i przyczyniły się do zaciśnięcia więzi z nauką prawa z pożytkiem dla społeczeństwa i zasad praworządności”.

3. Ośrodek Badawczy Adwokatury zwracał szczególną uwagę na zagadnienia związane z doskonaleniem zawodowym. Już w 1974 r. po uchwaleniu ustawy o prawie lokalowym OBA zorganizował sympozja poświęcone temu tematowi, w których uczestniczyło 211 adwokatów. Następne sympozja poświęcone zostały nowo uchwalonemu wówczas kodeksowi pracy. W sympozjach tych uczestniczyło 231 adwokatów.

W 1976 r. została wznowiona działalność Komisji Doskonalenia Zawodowego NRA i tym samym zakres prac OBA ograniczony został do wydawania kartoteki orzeczcz. i do sprawy wymowy sądowej. Począwszy od kwietnia 1974 r. aż do stycznia 1981 r. Ośrodek Badawczy Adwokatury wydawał kartotekę orzecznictwa SN. Redaktorem tego wydawnictwa został adw. dr Wiesław Łukawski. W powołanym okresie ukazały się 94 zestawy kartoteki zawierające 14.000 pozycji. Z kartoteki korzystały wszystkie zespoły adwokackie i adwokaci-prenumeratorzy indywidualni. Ponadto kartoteka ta była przesłana do Zakładów Prawa Karnego i Prawa Cywilnego kilku naszych uniwersytetów. W 1977 r. ukazało się nakładem OBA wydawnictwo pt. „Kartoteka orzecznictwa — Opracowanie bibliografii — Okres od 1.IV.1974 do 31.X.1976 r.”. Pozycje bibliograficzne, podawane pod poszczególnymi artykułami kodeksu, zawierały dokładne wskazania stron, na których omawiane były zagadnienia odnoszące się do tych przepisów. Stanowiło to szczególną cechę tego opracowania. W 1980 r. ukazała się cz. II bibliografii, obejmująca okres od 1.XI.1976 do 31.X.1979 r. Autorem cz. I i cz. II był adw. dr Wiesław Łukawski.

W 1975 r. Ośrodek Badawczy Adwokatury urządził w sali im. A. Mickiewicza Auditorium Maximum Uniwersytetu Warszawskiego spotkanie na temat „Współczesna wymowa sądowa”. Udział w nim wzięło 759 osób. Przychylnie przyjęcie tej inicjatywy spowodowało, że w 1976 r. kierownictwo OBA wystąpiło z inicjatywą zapoznania studentów prawa z prawidłami retoryki. Uzgodniono z władzami Uniwersytetu Warszawskiego program studium wymowy dla studentów Wydziału Prawa i Administracji. Pierwsze eksperymentalne studium zakończyło się sukcesem i tym samym przyczyniło się do objęcia kształceniem retorycznym studentów prawa wszystkich dziewięciu uniwersytetów w Polsce. Plan ten jest systematycznie realizowany.

Począwszy od roku 1976 studia wymowy sądowej są systematycznie prowadzone na Uniwersytetach: Warszawskim, Łódzkim, Wrocławskim, im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Gdańskim, Śląskim w Katowicach i Szczecińskim.

OBA prowadził seminaria dla adwokatów-lektorów wymowy sądowej, w których ostatnio wzięło udział 45 adwokatów z 17 izb adwokackich. OBA zapewniał dobór prelegentów na sympozja organizowane przez inne izby adwokackie.

Wykłady wygłoszone podczas pierwszego Studium Wymowy na Uniwersytecie Warszawskim zostały zapisane na taśmie magnetofonowej i łącznie 390 kaset zostało przekazanych wszystkim radom adwokackim do celów dydaktycznych.

Ośrodek Badawczy Adwokatury w ciągu ostatnich dziesięciu lat zorganizował pięć ogólnopolskich konkursów krasomówczych aplikantów adwokackich. W konkursach finałowych organizowanych przez OBA uczestniczyli tylko ci aplikanci, którzy zajęli pierwsze i drugie miejsca w konkursach eliminacyjnych.

4. W grudniu 1973 r. adw. Witold Bayer ustalił założenia organizacyjne i zakres działalności Biblioteki. Jej celem jest zgromadzenie wydaw-

nictw (druków) dotyczących prac naukowo-badawczych prowadzonych przez Ośrodek Badawczy Adwokatury, ustawodawstwa o adwokaturze, doskonalenia zawodowego, szkolenia aplikantów adwokackich, retoryki sądowej, działalności organów adwokatury, dziejów adwokatury polskiej i zagranicznej, bibliografii adwokatury polskiej i zagranicznej, przemówień sądowych wybitnych adwokatów polskich. Biblioteka gromadzi czasopisma prawnicze, zwłaszcza adwokackie, zarówno przedwojenne jak i powojenne.

W dniu 1 grudnia 1978 r. została udostępniona czytelnia, a w 1981 r. uroczystego otwarcia Biblioteki dokonał prezes NRA adw. dr Zdzisław Czeszejko-Sochacki. W czytelni Biblioteki odbywają się spotkania autor-skie z czytelnikami. W 1979 r. z inicjatywy kierownictwa Biblioteki powstało Koło adwokatów miłośników książki.*

5. Od 1977 r. kierownictwo OBA poświęcało wiele uwagi działalności pozazawodowej adwokatów. Akcje OBA zmierzały do pokazania adwokatów jako ludzi o zamiłowaniach artystycznych, ludzi uprawiających którąś ze sztuk pięknych.

W 1979 r. odbył się w Łodzi Pierwszy Ogólnopolski Zjazd Adwokatów Pisarzy. Poprzedzały go kilkuletnie przygotowania Komisji Współpracy z Ośrodkiem Badawczym Adwokatury przy Radzie Adwokackiej w Łodzi. Celem Zjazdu było zobrazowanie twórczości literackiej i dziennikarskiej, zarówno współczesnej jak i dawnej, oraz uwypuklenie tej twórczości w ogólnym dorobku kulturalnym adwokatury. Zgodnie z zaleceniem Zjazdu powstał „Klub Adwokatów Pisarzy”, któremu przewodniczy adw. Alfred Dreszer. Pierwszoplanowym zadaniem Klubu jest publikowanie utworów pisarskich jego członków. Od września 1982 r. ukazuje się wydawnictwo pod nazwą „Palestra Literacka”, która zawiera literackie utwory adwokackie. Zarząd Klubu Adwokatów Pisarzy ogłasza konkursy na prace literackie o różnych tematach.

W ramach prac Ośrodka Badawczego Adwokatury ukazała się jako pierwsza pozycja Oficyny Bibliograficznej Adwokatów wydawnictwo pt. „Ekslibrisy adwokackie”, którego autorami są adw. dr R. Łyczywek i adw. J. Piosicki. Klubowi Adwokatów Plastyków z siedzibą w Szczecinie przewodniczy adw. J. Piosicki. Organizuje on liczne wystawy i plenery dla adwokatów.

Ośrodek Badawczy Adwokatury był łącznie z Radą Adwokacką w Lublinie współorganizatorem Pierwszego Ogólnopolskiego Zjazdu Adwokatów Miłośników Muzyki, który odbył się w 1980 r.

6. W roku 1987 OBA szczególną uwagę skupił na dwóch zagadnieniach, a mianowicie na udziale obrońców w postępowaniu przygotowawczym *de lege lata* oraz na modelu postępowania przygotowawczego *de lege ferenda*. W dniu 20.XI.1987 r. odbyło się sympozjum poświęcone tym zagadnieniom, w czasie którego po licznych wypowiedziach i dyskusji zostało zajęte stanowisko w imieniu całej adwokatury. Opracowano 28 tez dotyczących modelu postępowania przygotowawczego *de lege ferenda* oraz zajęto stanowisko co do interpretacji obowiązujących przepisów prawa dotyczących wybranych problemów związanych z naszym

* Biblioteka Adwokatury Polskiej mieści się w Warszawie AL. Ujazdowskie 49.

udziałem obrońców w postępowaniu przygotowawczym. Stanowisko to zostało zawarte w 14 tezach, a zmierza ono do ujednoczenia postępowania adwokatów w ramach przysługujących im uprawnień.

Przeprowadzone przez OBA badania w 1987 r. pozwalają przyjąć, że przeważa wśród adwokatów zainteresowanie problematyką cywilistyczną (około 70% adwokatów swoje zawodowe zainteresowania poświęca cywilistyce). W ostatnim czasie szczególne zainteresowanie wykazują adwokaci prawem gospodarczym. Adwokaci deklarują swe chęci uzupełniania swojej wiedzy w tej dziedzinie, o czym najlepiej świadczy fakt, że na organizowane w 1988 r. Studium Prawa Gospodarczego zgłosiło się około 280 adwokatów, a na Studium Prawa Cywilnego około 90 osób. Studia te będą prowadzone od lutego do grudnia 1988 r.

Bardzo liczna grupa adwokatów w liczbie około 200 współpracuje z Ośrodkiem Badawczym Adwokatury przy opracowywaniu „tez doktryny”. Zakrojone na bardzo szeroką skalę wyniki tych prac przyczynią się do skompletowania olbrzymiego zasobu informacji, które obok tez orzecznictwa Sądu Najwyższego zostaną w najbliższej przyszłości objęte komputeryzacją. OBA podjął w tej kwestii współpracę z Działem Informatyki Kancelarii Sejmu. Podpisanie porozumienia pomiędzy NRA a Kancelarią Sejmu bardzo przyspieszy proces komputeryzacji. Powołanie w ramach Ośrodka Badawczego Adwokatury Informatycznego Centrum Komputerowego stwarza duże możliwości rozwinięcia tej tak bardzo pozytywnej dla adwokatury działalności.

OBA rozpoczął opracowywanie i wydawanie „Vademecum Adwokata”.

W dniu 28 lutego 1988 r. Naczelna Rada Adwokacka uchwaliła Statut Ośrodka Badawczego Adwokatury. Statutową działalność Ośrodek będzie prowadził w sześciu wydziałach jako stałych działach pracy: wydział pierwszy — prac naukowych; wydział drugi — historii adwokatury; wydział trzeci — doskonalenia zawodowego; wydział czwarty — działalności pozazawodowej adwokatów; wydział piąty — Biblioteka Adwokatury i wydział szósty — Informatyczne Centrum Komputerowe.